

УДК 633.114:631.6:631.8

**ПРОДУКТИВНІСТЬ РІЗНИХ ФОРМ ПШЕНИЦІ ЗАЛЕЖНО ВІД
СТРОКІВ СІВБИ ТА УДОБРЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ**

**Куліш В. Ю., аспірант
*ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»***

Виробництво зерна з високими якісними показниками має вирішальне значення в забезпеченні населення продовольством, підвищенні матеріального рівня життя людей та піднесенні ефективності зернового господарства. Раніше цю проблему розв'язували, в основному, завдяки ефективному використанню наявних ресурсів традиційних озимих та ярих

сортів пшениці. Останнім часом вітчизняні селекціонери створили нові форми пшениці, а саме: сорти-дворучки, які можуть стати надійним резервом у збільшенні виробництва продовольчого зерна з високими продовольчими якостями за умов змін клімату. Ці сорти мають властивість адаптуватися й добре рости та розвиватись як за осіннього, так і за весняного висівання, а тому їх ще називають перехідними, альтернативними, факультативними ярими, факультативними озимими, зимуючими. Проте агротехнічні заходи вирощування сортів-дворучок вивчені недостатньо.

Полеві та лабораторні дослідження проводили впродовж 2016-2018 років у ТОВ «Долинське» Чаплинського району Херсонської області. З метою вивчення продуктивності пшениць у неполивних умовах півдня України, вивчали сорти дворучки пшениці м'якої Арабатка і Кларіса та порівнюються з контролем – сорт Одеська 267 та пшениця яра Панянка. Досліджували строки сівби 10 жовтня; 28 жовтня; 7 листопада; 29 листопада; 10 березня; 26 березня. Також встановлювали ефективність застосування добрив за чотирма варіантами: без добрив (контроль); $N_{30}P_{30}K_{30}$; $N_{60}P_{60}K_{60}$; $N_{90}P_{90}K_{90}$.

Фенологічні спостереження в дослідках показали, що настання та тривалість окремих міжфазних періодів істотно змінюється залежно від строків сівби та меншою мірою – під впливом сортового складу. Переміщення строків сівби з першої декади жовтня на більш пізні терміни обумовило розтягування міжфазних періодів на 3-12 днів. Вегетаційний період був найбільшим – на рівні 161 діб, у сорту Арабатка за сівби у перший строк (10 жовтня). Цей самий строк переважав і у варіантах з сортами Кларіса (160 діб) та Одеська 268 (157 діб).

Аналіз даних врожайності виявив істотні коливання зернової продуктивності рослин пшениці озимої, ярої та дворучок, особливо відносно строків сівби у третю декаду листопада. Найвищий рівень врожайності зерна в досліді – 4,93 т/га відзначено у варіанті з сортом Одеська 267 за сівби у першу декаду жовтня місяця та внесення максимальної дози мінеральних добрив $N_{90}P_{90}$. Мінімальним (лише 0,01 т/га) цей показник також був на сорті Одеська 267 за сівби у третю декаду листопада та без внесення мінеральних добрив.

В середньому по сортовому складу (фактор А) найбільша врожайність зерна 2,65 т/га сформувалася теж на сорті Одеська 267. У варіанті з сортами дворучками Кларіса цей показник зменшився до 2,40 т/га або на 10,4%, а на сорті Арабатка – до 2,32 т/га або на 14,2%. Мінімальний рівень врожайності – в середньому 1,81 т/га одержано у варіанті з сортом пшениці ярої Панянка, що на 28,2-46,4% менше за інші досліджувані сорти.

На сорті Панянка (пшениця яра) спостерігалася зменшення врожайності зерна з 2,11 до 1,51 т/га (або на 39,7%) при перенесенні сівби з першої на третю декаду березня. На сортах дворучках проявилася хвилеподібна тенденція до зниження врожайності.

Внесення мінеральних добрив забезпечило найкращі результати із зростанням врожайності зерна при оптимальних строках сівби на сортах: Одеська 267 – 31,4-59,5%; Панянка – 38,7-107,7; Арабатка – 32,8-63,7; Кларіса

– 36,8-96,7%. У середньому по фактору С застосування мінеральних добрив сприяло істотному підвищенню врожайності в межах 35,2-69,1%.

Дисперсійний аналіз одержаних даних дозволив встановити максимальний вплив мінеральних добрив (фактор В) на продуктивність пшениці озимої, частка впливу яких підвищилася до 61,9%. Досліджувані осінні та весняні строки сівби (фактор В) обумовили формування врожаю зерна на 12,8%. Серед досліджуваних факторів сортовий склад (фактор А) мав мінімальний вплив на продуктивність рослин – 5,9%. За результатами порівняння взаємодії факторів, що були поставлені на вивчення, доведено, що найбільшою – на рівні 5,5% вона виявилася за співвідношення факторів ВС. Вплив залишкових чинників, до яких в першу чергу слід віднести різницю погодних умов та елементів агротехніки пшениці, що не вивчались, становив 7,4%.

Встановлено, що, максимальну врожайність зерна (4,93 т/га) сформував сорт Одеська 267 за сівби у першу декаду жовтня місяця та внесення максимальної дози мінеральних добрив $N_{90}P_{90}$. В середньому по сортовому складу мінімальний рівень цього показника (1,81 т/га) одержано у варіанті з сортом пшениці ярої Панянка. На сортах дворучках проявилася хвилеподібна тенденція до зниження врожайності. Внесення мінеральних добрив сприяє сталому зростання зернової продуктивності рослин на всіх сортах в межах від 31,4 до 107,7%. Встановлено, що найбільший вплив на формування продуктивності рослин пшениці мають мінеральні добрива – 61,9%, а частка впливу строків сівби та сортового складу дорівнює відповідно 12,8 і 5,9%.